

PRAVOSLAVNÁ SPIRITUALITA
A JEJÍ PRAKTICKÉ PŘÍKLADY

**Bohonosný starc Paisij Svatohorec,
vzor opravdového mnicha a křesťana**

*Při příležitosti 90. výročí jeho narození
a 20. výročí jeho zesnutí*

Ing. et Mgr. Michal Dvořáček, PhD.

„Starče,“ zeptali se jednu starce Paisije,
„co pro vás znamená modlitba?“
„To znamená – posílám znamení, hledám pomoc.
Neustále totiž hledám pomoc od Krista, od Panagie,
od svatých, pomoc pro sebe a pro ostatní.
Pokud nehledám, pomoci se mi nedostává...“

ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ: Λόγοι Σ'. Περί Προσευχής.

Několik obrazů ze života starce Paisije

Starec Paisij (ve křtu Arsenij, rodem Eznepidis) se narodil zbožným rodičům Prodomovi a Evlampiji 25. července roku 1924 v maloasijské obci Farasa v Kappadokii. Duchovní otec rodiny Eznepidisových, jeromonach Arsenij (1840-1924), dnes již nově kanonizovaný světec Pravoslavné církve, sám malé dítě pokřtil a navzdory přání rodičů mu udělil své vlastní jméno *Arsenij*, když jej tím předurčil ke svému následovnictví ve smyslu mnišského poslání. Krátce po křtu malého Arsenije byla většina obyvatel řeckého původu nucena z Malé Asie odejít, opustit své rodné obce a spolu se svými příbuznými se spěšně přesídlit do Řecka.¹ Stejný osud potkal rovněž několikaměsíčního Arsenije. Po mnoha zastaveních se nakonec rodina starce Paisije usídlila v severozápadním Epiru, v obci zvané Konitsa. Ctihodný otec Arsenij², duchovní otec všech maloasijských Farasiotů, zesnul v Pánu na ostrově Korfu, 40 dní po svém příjezdu do Řecka, a zane-

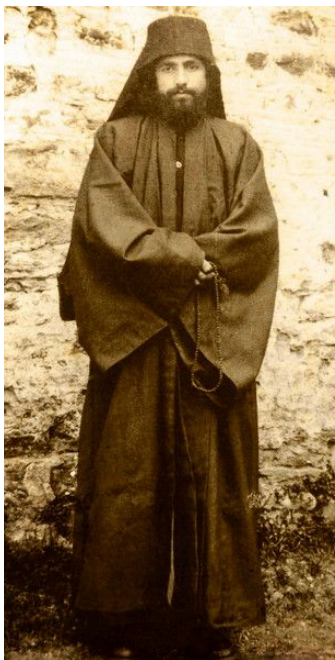
¹ „Ve spojitosti s lausannskou mírovou smlouvou byla 30. ledna 1923 podepsána v Lausanne konvence o výměně obyvatelstva mezi Řeckem a Tureckem. Přestože se v praxi týkala občanů turecké a řecké národnosti, byla v tomto dokumentu formulována jako výměna ortodoxních (pravoslavných) křesťanů a muslimů. Mezi 470 tisíci Turky, kteří museli Řecko opustit, byli tudíž i Řekové muslimské víry, kteří byli na Krétě dosti početní. V počtu 1 104 216 ortodoxních křesťanů, kteří přišli do Řecka z Turecka, byli na druhé straně vedle řecky mluvících obyvatel i křesťané hovořící turecky (tzv. karamanliové), kteří v některých případech neuměli vůbec řecky. Většina osmanských Řeků (přibližně milion do konce roku 1922) uprchla do Řecka v důsledku tureckého teroru ještě před podpisem zmíněné lausannské konvence.“ Citováno podle: HRA-DEČNÝ, P. a kol.: *DĚJINY ŘECKA*. Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 394.

²Ctihodný Arsenij Kappadocký (církevně každoročně ctěn 10./23. listopadu) byl oficiálně kanonizován ze strany Ekumenického patriarchátu 11. února 1986, a jako světce jej brzy začaly ctít i jednotlivé místní pravoslavné církve. Starec Paisij se již v době svého dospívání velmi zajímal o osobnost svého duchovního otce, jehož jméno přijal ve svatém křtu, a snažil se u sebe shromáždit různá osobní svědectví stran osob, které starce Arsenije osobně znali a prožili po jeho boku téměř celý svůj život. Jedním takovým byl „stařík“ Prodomos (Kortsinoglou), jenž ve Farase přislouhoval ctih. Arsenijovi v chrámu jako jeho žalmista. Byl jeho věrným souputníkem. Právě on předal starci Paisijovi ta nejdrahocennější fakta a svědectví o životě sv. Arsenije. Po přijetí mnišství se starce Paisij rozhodl, že učiní vše pro to, aby byly ostatky starce Arsenije přeneseny z ostrova Korfu do Konitsy, kde ještě žili někteří původní obyvatelé maloasijské Farasy, kteří si přáli mít starcovy ostatky na blízku. V roce 1958 se starci Paisijovi podařilo ostatky přemístit do Konitsy, odkud je v roce 1970 přenesl do nově založeného Hesychastýria sv. Jana Teologa v Suroti, kde vznikl ženský monastýr. Starec Paisij také soustředil svědectví různých osob, dokumenty a osobní pozůstalost (např. knihy) starce Arsenije a svým oddaným přístupem se zasloužil o pozdější kanonizaci tohoto novodobého pravoslavného světce. V knize, již starce Paisij o sv. Arsenijovi napsal (s názvem „Svatý Arsenij Kappadocký“), se starce vyznává ze své velké lásky a úcty ke sv. Arsenijovi takto: „Jsem otci Arsenijovi velmi zavázán, jednak za jeho jméno, které mi udělil spolu se svými svatými modlitbami v tajině křtu, jakož i za několik málo jeho knih, které jsem později, ještě jako malý, přijímal jako duchovní pokrm.“ Citováno podle ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΠΕΙΤΗΣ. *Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης*. 23. vyd. Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον „Ευαγγελλιστής Ἰωάννης ο Θεολόγος“. Σουρωτή, Θεσσαλονίκη 2004. s. 11. Více o tomto světci rovněž viz <<http://www.agiosarsenios.com/Agioi&Gerontes/agiosarsenios/main.htm>>.

chal po sobě kromě svého duchovního pastýřského odkazu i malého Arsenije jako své duchovní dítě a budoucího pokračovatele zbožných tradic pravoslavné askeze.

Mladý Arsenij, vyučen od svého otce tesařskému řemeslu, se již v útlém mládí rozhodl pro mnišskou životní cestu, kterou započal a také z větší části realizoval přímo na Svaté Hoře Athos jako prostý mnich³. První roky svého mnišského života (1954-1958) prožil v různých svatohorských monastýrech a poustevnách. Jelikož slíbil Přesv. Bohorodici, že za její ochranu v době své vojenské služby (1945-1950) se později vrátí do Konitsy, aby obnovil starobylý Monastýr zasvěcený Narození Přesv. Bohorodice, na tento svůj slib nezapomněl, a brzy jej také naplnil. Již v srpnu roku 1958 proto opustil Svatou Horu a ocitl se v Monastýru Stomio⁴ nedaleko Konitsy, kde vyrůstal.

Ve Stomiu prožil několik požehnaných let, konkrétně až do roku 1962, a jeho zdejší pobyt byl naplněn energickou prací spojenou s obnovením mnišského života a zvelebením monastýru, ale rovněž praktickou snahou přivést několik početných rodin z Konitsy, opustivších pravoslaví a přijavších různá evangelická vyznání, zase zpět k tradiční pravoslavné víře svých předků. V tomto svém

předsevzetí starec Paisij nakonec s Boží pomocí uspěl. Jelikož však jako mnich toužil po ještě větší samotě a hesychii, starec proto snažně prosil Přesv. Bohorodici, aby jej přivedla do místa, kde by mohl uskutečňovat svůj duchovní zápas nerušeně. V roce 1962 se tak starec Paisij ocitl na Hoře Sinaj v Egyptě. Přestože jeho původním záměrem byl odchod do „pustiny“ a „usebraná modlitba“, starec Paisij navždy zůstane v živé paměti rovněž jako velký dobrodinec místních beduinů, jako jejich milovaný *Abbuna Paizi* (čili otec Paisij), který jim dle svých sil pomáhal a činil

³Mnišský postřih (čili základní mnišské postřížení, *tonzuru*) se jménem Averkij přijal mladý Arsenij ve svých 30 letech – 27. března roku 1954, konkrétně ve svatohorském monastýru Esfigmenu na Svaté Hoře Athos. Malou schimu poté přijal 12. března roku 1956 se jménem Paisij (podle metropolitů Paisije Ceasarejského) v monastýru Filotheu.

⁴Srov. ΤΑΤΣΗΣ, Δ. (πρωτοπρεσβ.): *Η Ιερά Μονή Στομίου Κόνιτσης και ο Γέροντας Παΐσιος*. Κόνιτσα 2008.

mnohé skutky milosrdenství, kromě jiného též prostřednictvím výroby vlastních upomínkových předmětů, jež jako zručný řezbář zhotovil. Během svého přebývání na Sinaji starc získał cenné duchovní zkušenosti, naplnivše tak své nitro skrze *neviditelný zápas* Boží blahodati. Zdravotní důvody však starci nedovolily zůstat déle, a po necelých dvou letech, i s ohledem na tíživé problémy s astmatem, se nakonec starc Paisij odebral zpět do Řecka.

Po svém návratu ze Sinaje roku 1964 směřovaly starcovy kroky opět do Zahrady Přesv. Bohorodice, jak Svatohorci nazývají Horu Athos. Zde pěstoval jako dobrý zahradník sladké plody ctností a svou tvrdou a odříkavou askezí překonával zákony přirozenosti, neboť svoji duši obohacoval nektarem Ducha Svatého a postupně tak získával mezi věřícími věhlas „duchonosného“ starce, ačkoli sám před pozorností a poctami vždy spíše utíkal. Na Svaté Hoře prožil starc ještě dlouhé roky jako prostý mnich a eremita čili poustevník, než jej později Hospodin zjevil lidem jako *nádobu vyvolenou* a než se k němu začaly utíkat zástupy mladých i starých, vzdělaných i prostých věřících, jimž dokázal radit jako zkušený lékař-duchovník a na jehož přímluvy lidé začínali obnovovat svůj praktický křesťanský život.

V souvislosti s jeho pobytem na Sv. Hoře nelze opomenout ani další významný starcův pastýřský počín, a sice jeho přínos k rozvoji ženského mnišství za hranicemi Sv. Hory. Svoji podporu, duchovní vedení i rady věnoval původně malé ženské komunitě v Suroti u Soluně, z níž postupně vzkvetlo dnes již věhlasné Hesychastérium sv. Jana Teologa, vedené matkou představenou Filotheou. Starc Paisij vedl s matkou představenou četnou korespondenci a čas od času také opouštěl Sv. Horu, aby mohl v okruhu nově se rodícího ženského kláštera vždy chvíli osobně pobýt. Na tomto místě, jež svými modlitbami a radami spoluzakládal, nakonec strávil na sklonku svého života několik posledních měsíců v péči místních mnišek, které i po jeho pozemském odchodu znásobují duchovní plod, daný jim skrze starce Paisije, a které dodnes oddaně šíří jeho odkaz mimo jiné i publikováním sérií knih založených na jeho poučeních.

Starc Paisij zesnul v Pánu 11. července 1994 po dlouhé a těžké nemoci a jeho ostatky, k nimž během roku přicházejí početné zástupy pravoslav-

ných křesťanů, spočívají nyní na stejném místě jako svaté ostatky jeho duchovního otce a učitele – svatého Arsenije Kappadockého, s nímž jej spojuje duchovní příbuznost v Duchu Svatém.⁵

Vzor pravoslavného starce „par excellence“

Svatý Jan Klimakos, autor věhlasné „Lestvice“, dosvědčuje víru celé Církve, když říká, že „světlem mnichů jsou andělé“, a „světlem lidí je mnišské zřízení (mnišstvo)^{6,7}. Starec Paisij se stal v pravoslavném světě, a nejen v něm, zcela reálným fenoménem, příkladem ctihodnosti a zbožnosti, vzorem pravoslavnosti „par excellence“, který nejen že dostihl blaženého sjednocení se svým Pánem, jemuž celý život sloužil, ale který díky své pokoře naplnil rovněž své nitro aromaty ctností. Jeho duše hořela láskou ke Kristu, on sám se stal z Boží milosti „nádobou vyvolenou“⁸, jak k tomu byl předurčen též svatý apoštol Pavel a mnozí jeho následovníci. Ačkoli starec nebyl ani knězem, ani biskupem, ani osobou stojící na vysokém postu v církevní administrativě, stal se díky skryté záři své zbožnosti a přísné askezi vzorem „opravdového křesťana“, ve slovech i ve skutcích, a konečně i obrazem hodným k následování v otázkách duchovního života dnešního člověka. Celý svět za ním přicházel a on, podoben svatému Serafimu Sarovskému a dalším pravoslavným světcům, s láskou přijímal ty, jež se k němu utíkali, a díky svému sebezapření a sebeobětování sloužil všem, „aby všichni získal“ (viz 1Kor 9,22⁹).

Ctihodný Makários Egyptský zvaný Veliký hovoří ve svém díle *Slova o duchovní dokonalosti*¹⁰ o jedné významné skutečnosti, týkající se takového křesťana, který „nežije už sám, ale žije v něm Kristus“ (srov. Gal 2,20¹¹). Tato slova jsou právem přiléhavá i k osobnosti starce Paisije, neboť

⁵Biografické údaje zpracovány podle díla: ΙΣΑΑΚ, ιερομονάχου: *Βίος Γέροντος Παΐσιου του Αιγιορείτου*. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, Μεταμόρφωσης Χαλκιδικής, 2008.

⁶Μοναχική πολιτεία

⁷ΜΕΛΕΤΙΟΣ (Ο Κατάνγκας): Η ίδρυση δύο μοναστηριών Ι. Επισκοπής Κατάνγκας. In: *ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ* (Περιοδικό Ορθόδοξου Εξωτερικής Ιεραποστολής, Έτος ΚΑ), číslo 81, Θεσσαλονίκη 2010, s. 65.

⁸Sk 9,15: „I řekl jemu Pán: Jdi, neboť jest on má nádoba vyvolená, aby nosil jméno mé před pohany i krále, i před syny Izraelské.“

⁹1Kor 9,22: „Pro slabé jsem jako slabý, abych získal slabé: všem jsem se stal vším, abych jakkoli aspoň některé zachránil.“

¹⁰„50 λόγων του αγίου Μακαρίου του Αιγυπτίου περι της πνευματικής τελειότητας“

ani jeho duše nemohla být účastna na dvou duších¹², tedy na duchu Božím a současně na duchu světa, „ale pouze na duchu Božím, aby mohla vydávat pouze plody ducha“¹³ (viz Gal 5,22¹⁴). Starec Paisij dobře věděl, že všecken zápas a starost nepřítel se soustřeďuje na tom, „aby (naši) mysl odvedl od pamatování na Boha a od Boží bázně a Jeho lásky,“¹⁵ jak učil ctihodný Makários Egyptský. Také proto i starec Paisij si zamiloval posvátný klid a posvátnou samotu jako předpoklad zcela svébytného sjednocení s Bohem, a díky tomu se stal „profesorem pouště“ (καθηγητής της ερήμου), tedy vědcem ve svém oboru, jímž byl prostý, ale současně vznešený mnišský život.

Starec Paisij k otázkám mnišství, panenství, manželství a theose

Jednou se starce Paisije zeptali, proč se někteří lidé stali mnichy a neoženili se. Starec jim tehdy odpověděl: „Je to individuální. Můžete říci, co praví Evangelium: ‘A odpovídaje, řekl jim Ježíš: Synové tohoto věku žení se a vdávají. Ale ti, kteříž hodni jmíni budou dosáhnouti onoho věku a vzkříšení z mrtvých, ani se ženiti nebudou ani vdávati. Nebo ani umíratí více nebudou moci, andělům zajisté rovni budou. A jsou synové Boží, poněvadž jsou synové vzkříšení.’ (Lk 20,34–36) Nestojí snad za to, aby někdo učinil počátek už v tomto životě? Jestliže všichni toužíme po věčném životě a chceme jej dosáhnout, proč bychom neměli začít už nyní?“¹⁶ K tomuto tématu se váže ještě jedno vysvětlení, které starec poutníkům udělil. Když někteří lidé namítali, proč starec (Paisij) neodejde ze Svaté Hory, aby pomohl lidem ve světě, starec jim na to odpověděl: „Naprav svou pokaženou

¹¹Gal 2,20: „Jsem ukřižován s Kristem; žiji tedy již ne já, ale žije ve mně Kristus. A život, který nyní žiji v těle, žiji ve víře v Božího Syna, který si mě zamiloval a vydal sám sebe za mne.“

¹²Je zde poukazováno na množné číslo od slova duch – na dvou duších...

¹³ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΑΙΓΥΠΤΙΟΣ: Παράφραση των 50 λόγων του αγίου Μακαρίου του Αιγυπτίου περι της πνευματικής τελειότητας σε 150 κεφάλαια. In: *ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ* (Překl. do novořečtiny). Τόμος Γ'. Περιβόλι της Παναγίας 1997, s. 249. „...αλλά μόνο στο πνεύμα του Θεού, και να καρποφορεί μόνο τους καρπούς του πνεύματος.“

¹⁴„Ovoce pak Ducha jesti: Láska, radost, pokoj, tichost, dobrotivost, dobrota, věrnost, krotkost, střídmost.“

¹⁵ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΑΙΓΥΠΤΙΟΣ: Παράφραση των 50 λόγων του αγίου Μακαρίου του Αιγυπτίου περι της πνευματικής τελειότητας σε 150 κεφάλαια, s. 253. „Γιατί όλος ο αγώνας και η φροντίδα του εχθρού συγκεντρώνεται, όπως προείπαμε, στο να αποτραβήξει το νου απο την μνήμη του Θεού και το φόβο και την αγάπη του.“

¹⁶CHRISTODOULOS SVĀTOHORSKÝ (jeromonach): *Starec Paisij*. Vydavatelstvo Cuper, Prešov 1999, s. 174.

mysl a věz, že jinak pracuje semafor na hustě frekventovaných ulicích Athén a jinak maják na pustých skalách.¹⁷

S podobným dotazem přišel za starcem jiný poutník, který se jej zeptal, proč pravoslavní mniši zůstávají uzavřeni ve svých monastýrech a nevycházejí ven k lidem, kteří jsou v nouzi, jak je běžně zvykem u katolického mnišství. Starce i tentokrát dokázal podat vhodnou odpověď, která mnohé naznačuje: „Oni (katoličtí mniši) opouštějí kláštery, aby našli člověka a pomohli tak světu, zatímco my tím, že zůstáváme zde, působíme, aby svět přicházel za námi; a skutečně přichází tak velké množství lidu, že jej ani nemůžeme dostatečně (duchovně) obsloužit. Cožpak jsi neviděl, že dnes všichni utíkají a nacházejí útěchu v monastýrech?“ pravil starce Paisij.¹⁸ „Z jakého důvodu bychom měli odejít do světa, když lidé přicházejí sem k nám? Jiní (katoličtí mniši) odcházejí do světa, aby mu pomohli, jelikož v tom cítí potřebu, protože svět za nimi nepřichází.“¹⁹

Ze svědectví Svatohorců

Ve své Kristu se připodobňující lásce (χριστομίμητη αγάπη) „upokojil starce Paisij Boha i člověka, a zejména proto získal tak velkou pochvalu v Boží Církvi“²⁰. Jak svědčí archim. Georgios Grigoriatský, starce Paisij „měl zcela zvláštní a nevšední dar utěšit lidi všech kategorií bez ohledu na stupeň jejich vzdělání a duchovní stav těchto lidí“²¹. Stalo se jednou, když od něj odcházel jeden poutník, povoláním psychiatr, že nejenže tento člověk našel vnitřní klid, ale prohlásil dokonce, že slova starce Paisije jsou zcela pregnantním vyjádřením toho, čím je psychiatrie. Je přitom známo, že starce Paisij nečetl jiné knihy než Svaté Písmo a asketická poučení ctih. Izáka Syrského.

U starce Paisije se plně a zcela bezesbytku projevovala zázračná moc uzdravování skrze jeho obětavou lásku a modlitbu za bližního. Příkladem

¹⁷Tamtéž, s. 73.

¹⁸ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ (ιερομ.): *Σκευός εκλογής (Γερόν Παΐσιος 1924–1994)*. Τόμος Β΄. Ιερού Γυνακείου Ησυχαστήριου „Παναγία Η φοβερά προστασία“ 2000, s. 259.

¹⁹Tamtéž, s. 259.

²⁰*Μαρτυρίες προσκυνητών. Γέροντος Παΐσιος ο Αγορείτης (1924–1994)*. Red. Νικόλαος Α. Ζουρντζόγλου. „ΑΓΙΟΤΟΚΟΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑ“, Θεσσαλονίκη 2005, s. 69 (viz Oddíl: Μαρτυρίες ηγουμένων – Καθηγούμενος Ιεράς Μονής Οσίου Γρηγορίου, αρχιμανδρίτης Γεώργιος).

²¹Tamtéž, s. 69.

toho budiž událost, při níž se starci Paisij a Porfýrij (Bairaktaris) s oboustranně projeveným uznáním vyjádřili o duchovní velikosti svého protějšku. Když se jeden bratr obrátil na starce Paisije a chtěl se poradit o jednom problému, na který se již před tím ptal starce Porfýrije, starce Paisij sdělil, že není třeba se dále ptát, neboť starce Porfýrij je doslova *barevný satelitní přijímač*, zatímco on (starce Paisij) je pouze *černobílý*. Podobně skromně poukázal na duchovní výšinu starce Paisije i starce Porfýrij: „(Boží) Blahodať, kterou má starce Paisij, má vyšší hodnotu, než je ta moje, neboť on ji získal svým úsilím a asketickým zápasem, zatímco mně ji daroval Bůh zcela zdarma, když jsem byl ještě mladý, a pouze kvůli tomu, aby i ostatní moji bratři získali jistou duchovní pomoc.“²²

Jindy starce radil těm, kteří zpovídají lidské duše, tedy zpovědníkům: „Jestliže se někdo, oče, stal duchovním otcem (zpovědníkem), musí být rozhodnut vydat se až do hádu (pekla) za ty, které zpovídá. Jinak ať se raději duchovním nestává.“²³ Jak hrozná slova, která mohl vyřknout jen vpravdě *bohonosný člověk*.

Starce Paisije proslavily nejen jeho *zázračná zjevení*²⁴, *dar rozlišování, jasnozřivosti a Boží moudrosti*, ale zejména *duchovní urozenost jeho duše*²⁵ a *smysl pro čest a zbožná upřímnost*²⁶, k jejichž získání všechny kolem sebe nabádal. „Jeho láska objímala celý svět.“²⁷ Tato obětavá láska pomohla mnoha lidem, zejména mladým, kteří díky ní začali žít ve světě skutečným a plnohodnotným křesťanským životem.

²²ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ (ιερομ.): *Σκευός εκλογής (Γερόν Παΐσιος 1924–1994)*. Τόμος Β΄. Ιερού Γυναικείου Ησυχαστηρίου „Παναγία Η φοβερά προστασία“ 2000, s. 379.

²³*Μαρτυρίες προσκνητών. Γέροντος Παΐσιος ο Αγιορείτης (1924–1994)*. Red. Νικόλαος Α. Ζουρνατζόγλου. „ΑΓΙΟΤΟΚΟΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑ“, Θεσσαλονίκη 2005, s. 70.

²⁴Jednou řekl starce (Paisij) jednomu bratrovi: „I svatý Basil Veliký pochází z mé vlasti, protože je z Kappadokie, ačkoli mne navštívil pouze svatý Řehoř Teolog.“ Citováno podle ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ (ιερομ.): *Σκευός εκλογής (Γερόν Παΐσιος 1924–1994)*. Τόμος Β΄. Ιερού Γυναικείου Ησυχαστηρίου „Παναγία Η φοβερά προστασία“ 2000, s. 263.

²⁵V češtině se užívá pojmu *αρχοντία*.

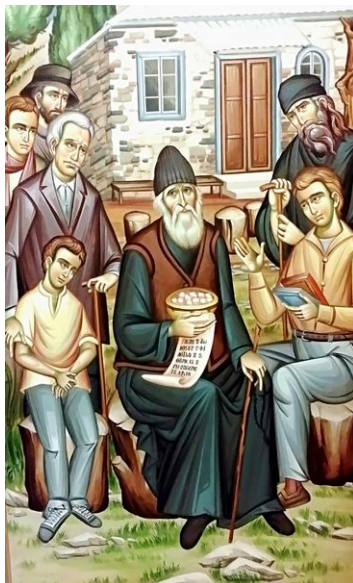
²⁶Opět zcela specifický řecký pojem *φιλότιμο*. Nutno přiznat, že pro řecký výraz „filótimo“ (rus. ljubočestije) neexistuje v češtině, stejně jako ani v ruštině, přesný a přímý ekvivalent. Toto slovo by se tedy dalo přeložit spíše jako „velikodušnost“ (velikodúšije), „ochota obětovat se“ (raspoložénije k žertvénnosti)“ či přezírání materiálního ve prospěch toho, co je duchovní.

²⁷*Μαρτυρίες προσκνητών. Γέροντος Παΐσιος ο Αγιορείτης (1924–1994)*. Red. Νικόλαος Α. Ζουρνατζόγλου. „ΑΓΙΟΤΟΚΟΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑ“, Θεσσαλονίκη 2005, s. 71.

Profesor pouště a znalec mnišského života

Starec sám prošel všemi stupni mnišství, počínaje životem v kinoviu, poté v idiorytmii, v monastýru ve světě, ale rovněž na poušti, ve skýtu či v samotě kalyvy. Začal od bohumilé poslušnosti, naplnil se kvasem Ducha Svatého prostřednictvím tradice předešlých pokolení Otců a získal velkou duchovní zkušenost. Čímkoli starec Paisij přispíval světu, ať již psal či rozmlouval, vždy tím podporoval Boží zákon mnišského života, který představuje zdravý duchovní *rezervoár* pro svatou Církev.

Je známo, že svým zjevem zapůsobil značně na přírůstek nových mnichů a celkovou duchovní obnovu Svaté Hory Athos. Přicházeli za ním mnozí mniši, ale i igumenové monastýrů, aby získali duchovní radu. A starec Paisij ochotně pomáhal, radil, podporoval, ale vždy s jistým osobním sebezapřením, lépe řečeno s přemáháním, a to z jisté nutnosti, neboť své dary od Hospodina skrýval, a odmítal proto přijímat duchovní děti. Jako zkušený duchovní architekt vždy inspiroval druhé, aby do jejich srdcí vdechl ducha *pravého mnišství*, neboť měl na mysli zachování tradice *pravoslavné askeze*.²⁸

Zastánce „mnišského ducha“ pravoslavného mnišství a hesychie

Stručně by se dal vzor mnišského života, který starec vyznával, charakterizovat takto: „Ať mniši plní své mnišské povinnosti, avšak ať získávají rovněž mnišského ducha (*καλογερικό πνεύμα*), mnišské svědomí a způsob chování; jinými slovy: (vnitřní) mnišský charakter i (vnější) mnišský zjev. Necht' čelí věcem vždy duchovně, neboť jinak nikdy nepoznají skutečnou radost. Necht' se nejprve děje práce v jejich duších, a teprve poté vnější rukodělná aktivita.“²⁹ Starec v této souvislosti často připomínal, že smyslem mnišského poslání je *očistění srdce*. „Necht' se (mnich) stane jemný jako

²⁸Viz ΙΣΑΑΚ, ιερομ.: *Βίος Γέροντος Παϊσίου του Αγιορείτου*. Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, Μεταμόρφωσις Χαλκιδικής 2004, s. 653–654.

²⁹Tamtéž, s. 655.

list zlata, který používá při své práci ikonopisec, a nechť se modlí za celý svět.³⁰ Do monastýru mají mniši přicházet proto, jak zdůrazňoval starc Paisij, aby žili duchovně a aby duchovně mohli pomáhat i lidem (ve světě).³¹

Za jedno z největších požehnání ve svém životě považoval starc Paisij přítomnost svého velkého starce – Papa-Tichona (Duchovníka), ruského askety, s nímž starc Paisij na Svaté Hoře Athos sdílel v 70. letech 20. stol. Kalyvu čestného Kříže. Těšil se tehdy rovněž, že bude zproštěn mnoha povinností vyplývajících ze života v kinoviu. Jednou si sám povzdechl: „Sladká to hesychie!“ – tím bylo pro něj neustálé společenství s Bohem a starcova (dodejme, že dočasná) neviditelnost před světem, kterou zde nacházel.³² V jednom svém dopise (ze dne 10. 4. 1969) napsal: „Nyní, když jsem se díky Boží milosti osvobodil od (povinností k) monastýru (Stavronikita) a nacházím se v mé sladké hesychii, vzpomínám na vás. Ještě chvíli a budu se i přes svou vzdálenost nacházet zcela jistě ve vaší blízkosti. Modlete se spíše za to, abych se stal *neviditelným*, než abych se zjevoval (před vámi či ostatními lidmi), neboť jediné tak naplním své poslání.“³³

Starc Paisij o základních předpokladech mnišského života

Jaký je vlastně obecně smysl mnišství? Knihu nazvanou *Poslání* (Επιστολές) zasvětil starc Paisij všem těm, kteří se rozhodli žít mnišským životem a kteří se jako začátečníci ocitli na samotném začátku této cesty, kdy potřebují uvážlivé rady a porozumění od starších. Starc ve svých dopisech píše o tom, že smyslem mnišství není ani naplnit čas ruční prací, ani shromážďovat peníze pro chudé (neboť to by se jednalo o duchovní poklesek), „protože mnišství by mohlo pomoci v tunách (viz modlitba myslí) a nikoli pouze v kilogramech (ve vybraných penězích)“³⁴. Mniši tedy nemají opouštět poustinu, aby přicházeli do světa pomáhat jednomu chudému člověku či navštívit nějakého nemocného v nemocnici, kterému by mohli nabídnout sklenici šťávy či slovo útěchy (což se obvykle děje v případě laiků, od nichž to Hospodin žádá). „Mniši se ale modlí za všechny nemocné,

³⁰Tamtéž, s. 655.

³¹Viz tamtéž, s. 653–654.

³²Tamtéž, s. 205.

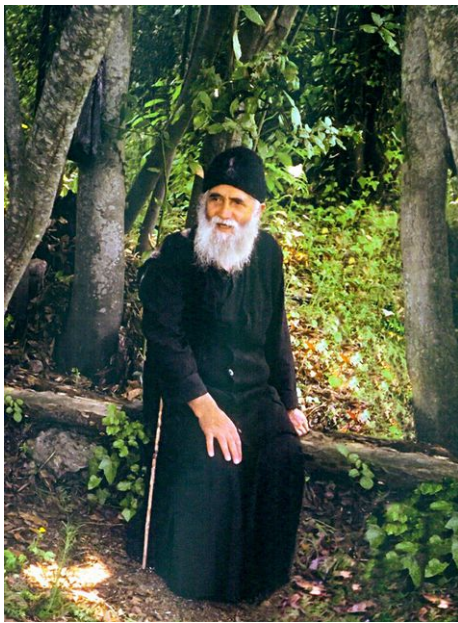
³³ΙΣΑΑΚ, ιερομ.: *Βίος Γέροντος Παΐσιου του Αγιορείτου*, s. 205.

³⁴ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ. *Επιστολές*. Ίερον Ησυχαστήριον „Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος“. Σουρωτή, Θεσσαλονίκη 2002, s. 24.

aby se stali dvakrát tak zdraví, a tehdy se Předobrotivý Bůh smilovává nad svým stvořením a pomáhá, aby se mnozí uzdravili.“³⁵

Stejně by se mniši neměli zabývat ani dalšími filantropickými aktivitami, jako např. návštěvou vězňů, neboť oni sami „se stali dobrovolně uvěznění pro Krista,“ a zatímco se nacházejí ve svých tvrzích, „přítomnost a lásku ke Kristu proměňují na Ráj“. „Všechnu tuto rajskou radost, kterou mniši zakoušejí, přejí i všem uvězněným spolubratrům (ve vězeních světa), aby jí Kristus naplnil srdce všech těchto lidí.“³⁶ Starcova slova bychom měli chápat tak, že Bůh je dojat láskou svých dobrých dětí, takže přenáší svou útechu i do duší všech uvězněných, které mnohdy osvobozuje (od nadvlády ďábla).³⁷ V podobném smyslu pomáhají mniši i těm, kteří zesnuli a kterým Bůh na přímluvy modlících se mnichů přináší velkou duchovní útěchu.

Starec Paisij na tomto místě upozorňuje na jednu velmi podstatnou myšlenku, která se týká vznešenosti a významu mnišského povolání, které nelze srovnat s žádnými projevy lidské filantropie, neboť každý, kdo se stává mnichem, ve skutečnosti naplnil ten nejvyšší požadavek filantropie už jen tím, že rozdal všechn svůj majetek a stal se nemajetným (srov. Mt 19,21). Starec Paisij, když hovoří o tomto tématu, se s námi dělí o jednu velmi vzácnou a nezvyklou myšlenku, když praví, že mniši, kteří se starají o spásu duší všech lidí, jsou daleko něžnějšími a starostlivějšími otci, než sami otcové tělesní, „neboť mniši považují všechny stvořené bytosti za své děti a bratry, za něž se modlí s bolestí v srdci, aby všichni lidé dosáhli svého naplnění, jímž je blízkost s Bohem“³⁸.

³⁵Tamtéž, s. 24.

³⁶Tamtéž, s. 24.

³⁷Viz tamtéž, s. 25.

³⁸ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΠΕΙΤΗΣ. *Επιστολές*, s. 26.

Podobné srovnání je možné učinit též na osobě kazatele, jak dále starc Paisij naznačuje. A říká k tomu následující: „Mniši nepomáhají druhým z (chrámového) ambonu, odkud by kázali Evangelium, aby osvětili malé i velké bratry v Kristu, neboť mniši Evangeliem žijí.“ Jednoduše řečeno, „mniši nepředstavují nějaké malé lampy, svítlny, které osvěćují cesty měst, aby na nich lidé neklopýtli, ale jsou spíše vzdálenými majáky, nacházejícími se na útesech a usměřujícími loďky (tohoto) světa, aby dosáhly svého cíle.“³⁹

Starec Paisij na jiném místě nazývá mnichy „radisty Církvě“ a zdůrazňuje, že mnišské povolání je velmi významné a daleko vyšší než např. povolání rodičů, kteří přirozeně také přinášejí Bohu svou vlastní oběť a vlastní formu misijní činnosti. Starec Paisij se o těchto věcech vyjádřil takto pregnantně a otevřeně v jednom konkrétním případě, když se dozvěděl, že nějací rodiče bránili svým dětem, aby se staly mnichy. Konkrétní srovnání uvádí starec i v případě laiků. „Nakonec i laici pravidelně navštěvují chrámy a zapalují svíčku anebo rozněćují lampádu, mnich nicméně v chrámu nocuje každý den a přináší celého sebe sama Kristu, bývá proto spalován Jeho láskou, oslavuje Jej a přináší mu díkyvzdání za sebe i celý svět.“⁴⁰

O příčinách vzdálení se světu

Z následujícího můžeme lépe pochopit, proč je tolik významný a současně bezpodmínečný odchod mnicha ze světa, vzdálení se od společnosti. Starec Paisij se pozastavuje a vzdychá nad tím, že nešťastní svěťští lidé požadují od mnichů vždy něco většího a vyššího, než jsou jen modlitba, půst a poslušnost. Avšak, „abychom byli jako mniši schopni obstát a něčeho vyššího dosáhnout, musíme se vzdálit od každé lidské útěchy,“ jak dodává starec Paisij. „Neboť není možné, bychom pocítili Boží útěchu,“ doslova rajskou sladkost, „jestliže neutečeme od té (útěchy), která se nachází ve světě, a jestliže v nás zcela nezahyne naše lidské smýšlení.“⁴¹

Uvedme zde ještě jednu vzácnou myšlenku starce Paisije, a sice o mnišství a jeho hodnotě v dnešní společnosti, na níž bude lépe patrné, proč je tolik důležité prezentovat mnišství jako „fenomén“ a „paradigma“ pro dnešní svět.

³⁹Tamtéž, s. 27.

⁴⁰Tamtéž, s. 27.

⁴¹Tamtéž, s. 48.

Každý, kdo začíná žít v mnišské komunitě, musí pochopit, že jde o an-
dělský způsob života, musí pochopit, že jako mnich může někdo pomoci
sám sobě a světu daleko více prostřednictvím modlitby a mlčenlivým
zvěstováním (tedy příkladem), a dokonce i materiálními věcmi (opět díky
modlitbě), a to tak, že (jako mniši) vztáhneme své ruce k nebesům, shro-
mažďující tak mraky na obloze, aby začalo pršet, když se děje například
dlouhé bezdeští, „a nikoli tím, že vztáhneme své dlaně k bohatým,
abychom pak jejich prostřednictvím pomohli světu“⁴².

Příklad opravdového mnicha

Máme-li správně pochopit význam mnišství, doporučujeme nejlépe ci-
tovat výrok svatého apoštola Pavla o jednom z klíčových charakterů
křesťanství a samotných křesťanů „Jako zarmoucení, stále se však radující,
jako chudí, avšak obohacující mnohé, jako nic nemající, a přitom všechno
vlastníci.“ (2Kor 6,10) Jak je vidět, a jak se o tomto tématu vyslovuje starce
Paisij, „mnich nemá nic, nebo spíše nemá vlastnit nic, „aby mu lidé důvě-
řovali kvůli jeho ctnosti“⁴³.

Vyskytne-li se nějaká potřeba, mniši učiní modlitbu pomocí *komboskini*,
například sto modliteb, a Bůh osvítí někoho, který poté pošle tisíc drachem.
Starce Paisij chtěl na tomto příkladu poukázat na to, že „dílo mnicha spočí-
vá v modlitbě“⁴⁴. Jestliže ale nebudou mít důvěru v Boží pomoc mniši,
„kdo jiný ji bude mít?“ ptá se starce Paisij. „Lidé ve světě? Bůh se zavazuje
vyslyšet mnicha, který mu svěřil celý svůj život.“⁴⁵

„Jestliže my mniši budeme věnovat svou pozornost předně duchovním
věcem, pak Bůh vše uspořádá v souladu se svou vůlí.“ „Jestliže ale my
mniši nebudeme řádně zachovávat a ctít (církvní) svátky, tak co myslíte,
že budou potom dělat lidé ve světě?“ ptal se starce Paisij, neboť chápal
mnišství jako vzor k dosažení evangelních zaslíbení, daných každému
člověku. Proto si starce činil velké starosti, když upozorňoval, že kdo jiný
bude prosit svaté o pomoc, když mniši budou tuto nezbytnost přehlížet.
Podle starce se stává, že my často jen předstíráme, že v Boha věříme,
nicméně, naši důvěru v Něj neskládáme. Starce Paisij s velkou sebekritikou

⁴²ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ: *Επιστολές*, s. 86–87.

⁴³ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ: *Λόγοι Α΄. Με πόνο και αγάπη για τον σύγχρονο άνθρωπο*. Ίερον Ησυχαστήριον „Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος“. Σουρωτή, Θεσσαλονίκη 2003, s. 232–233.

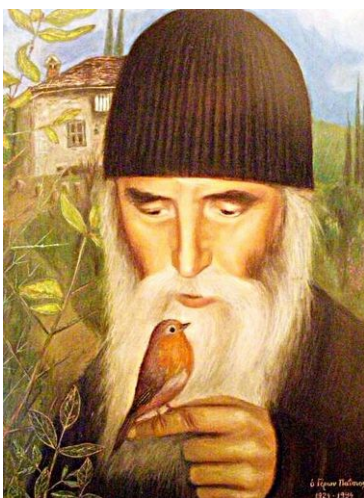
⁴⁴Γαμτέζ, s. 342.

⁴⁵Γαμτέζ, s. 342.

upozorňoval na následující: „Jestliže my mniši, kteří nosíme mnišské oblečení (černé řízy), necítíme kánony, pošlapáváme a zneuct'ujeme vše, jaký by mohl mít náš život ještě význam?“⁴⁶

O některých historických souvislostech a podmínkách mnišského života v Řecku

Starec Paisij se ve svých besedách o mnišství nezdířka kdy zmiňoval též o obecném kinoviálním pořádku a charakteru mnišského života, který se v některých historických epochách různě měnil a rozvíjel se, nutno podotknout, ne vždy správným směrem. Na mysl máme zcela specifické a skličující období turecké nadvlády, kdy ani monastýry nemohly zachovávat přísný církevní typikon, jenž se k nim a k jejich mnišskému řádu vztahoval. Starec Paisij proto opakovaně zdůrazňoval, že je nesmírně důležité zachovávat to, co je prověřeno zkušeností.

„Některé nové monastýry dnes fungují jako (společensky) prospěšné instituce. Do určité míry se to dá omluvit, neboť nezískaly tolik potřebný „kvásek“, z nějž by převzaly to dobré. Mohly se však poučit u některých starobylejších monastýrů.“⁴⁷ Starec Paisij upozorňuje i na to, že tento „duchovní kvásek“ chyběl i v dobách turecké dominance v Řecku, kdy byly založeny některé nové monastýry. Bavorská dynastie, která se v porevolučních letech (30. letech 19. stol.) v Řecku etablovala, měla však v úmyslu mnišství zrušit⁴⁸, aby

⁴⁶Tamtéž, s. 343.

⁴⁷ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ: *Λόγοι Α΄. Με πόνο και αγάπη για τον σύγχρονο άνθρωπο*, s. 351.

⁴⁸ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Χ. Β.: Η κρίσις του μοναχισμού κατά το δεύτερο ημίσιον του 19^{ου} και τις αρχές του 20^{ου} αιώνας και ο άγιος Νεκτάριος. In: *Ο γυναικείος μοναχισμός και ο Άγιος Νεκτάριος*. Red. Αχιλλεύς Γ. Χαλδαιάκης. Αθήναι 1998, s. 116. Profesorka Athénské univerzity, Varvara Giannakopoulou, ve svém díle o ženském mnišství ve spojitosti se svatým Nektáriem (Eginským) uvádí, že tehdejší vlna protestantismu, která Církev zasáhla a která měla vést k odčizení od pravoslavných tradic a zbožnosti, zasáhla mimo jiné též mnišství. „Mniši byli vyloučeni ze školy i ze společnosti.“ Řecké školství začalo být organizováno dle německého univerzitního systému, teologické školství nevymáje, kdy se lektory stávali němečtí (protestantští) vyučující. Německá propaganda zcela systematicky usilovala o přerušeni vlivu (řecké pravoslavné) Církvě,

se mohla zmocnit jeho majetku. Dokonce byl vydán příkaz, aby se mniši ženili.⁴⁹ Na druhou stranu do monastýrů přicházeli také prostí lidé, a když viděli, že monastýry vlastní usedlosti a zvířata, tehdy se divili a ptali se, zda právě toto je tradiční forma mnišství. Starec Paisij tuto situaci hodnotí následovně. V době turecké nadvlády přicházeli do monastýrů mnozí lidé, kteří zde nechávali svá zvířata, neboť se báli, že by jim je Turci vzali. Monastýry tyto „dary“ současně využívali k podpoře místního lidu, který byl chudý a přicházel, aby se mohl částečně nasytit, pokud neměl dostatek vlastních prostředků k obživě. Mniši se tak vlastně starali o zvířata, aby mohli pomoci lidem. Později ale, jak dodává starec Paisij, když přestaly platit příčiny, kvůli nimž k těmto anomáliím docházelo, monastýry tento majetek (skot a různá jiná zvířata) nadále vlastnily, a právě tehdy se mnoho duchovně založených lidí té doby ptalo: „A toto je tedy naše mnišství?“ Někteří lidé proto odcházeli pro inspiraci na Západ, aby se poučili u jeho mnišské tradice, charakteristické značnou aktivitou ve smyslu sociální filantropie a intenzivní misijní činnosti. Zpět do Řecka poté nicméně přinášeli tito lidé vzorce mnišského života, které byly cizí řecké pravoslavné duchovnosti. „Je tedy třeba navrátit se k tomu, co je vlastní naší tradici,“⁵⁰ uzavřel tuto problematiku starec Paisij.

Dokonce i Turci se k pravoslavným svatyním chovali v mnoha ohledech s úctou, jakož i ke všemu tomu, co bylo spojováno s Církví, neboť „mnohokrát viděli, jak se na přímluvy našich svatých dějí zázraky“⁵¹. Tur-

resp. mnišství na společnost. Hlavní úder byl veden na monastýry, které se již v době Byzance staly přirozenými školami toho, co je nazýváno „Romiosíni“ (Ρωμηοσύνη). Mnišství se i přes své parciální nedokonalosti a chyby stalo jednou provždy místem „formování řeckého pravoslavného uvědomění, zachování řeckých pravoslavných základů společnosti, posvěcením, místem zbožštění, vyzdvížením významu novomučednictví a obecně místem, které vedlo zápas proti silnému vlivu islamizace a odřečtení...“.

⁴⁹Toto tvrzení starce Paisije je plně v souladu s historickými hodnoceními tehdejších událostí. Viz např. *Dějiny Řecka*. Red. Hradečný, P. a spol. Nakladatelství Lidové noviny 1998, s. 300–303. Srov. též *Νεο-ειδωλολατρικές περιπλανήσεις και η αληθής εμπειρία της Εκκλησίας μας*. Άγιον Όρος 2002, s. 75. Řecká inteligence často podléhala pokušení spojit síly s evropskými mocnostmi, které však více než potřeby řeckých obyvatel, sledovaly své vlastní vize a mocenské zájmy. Spolu s tím, prováděním značných státních reforem ve všech oblastech života, nechťně vyzývaly k opakovanému odporu národních buditelů, jakým byl Kolokotronis a další. V této době, příznačně nepřátelským postojem k mnišství, se postupně vytrácely vysoké ideje svatootecké vzdelanosti a úcty k teologickému pokladu pravoslaví. Srovnej dále: ΓΕΩΡΓΙΟΣ, αρχμ.: *Ορθόδοξος ανθρωπολογία και παιδεία*. In: *Ορθοδοξία και Ουμανισμός. Ορθοδοξία και Παπισμός*. Άγιον Όρος 1998, s. 43.

⁵⁰ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ: *Λόγοι Α΄. Με πόνο και αγάπη για τον σύγχρονο άνθρωπο*, s. 353.

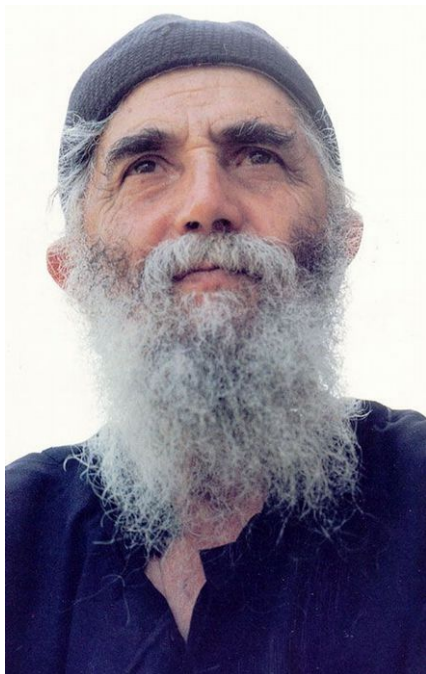
⁵¹Tamtéž, s. 353.

ci, podle starce Paisije, nehledali v monastýrech ani tak přátelské přijetí jako spíše „Boží pomoc“.

O dvou životních cestách, kterým Církev žehná

S mništvím je neodmyslitelně spjata uvažování o způsobu života, který člověk zvolí, čili zda prožije život s druhým člověkem v manželství, požehnaném Církví, nebo zda zcela zasvětil svůj život Bohu. Svatý Basil Veliký konstatuje, že lidumilný Bůh rozdělil život lidí na dva způsoby: na život zasvěcený manželství⁵² a na život uskutečňovaný v panenství, „aby ten, kdo je slabý snést zápas v panenství, se spojil se ženou, máje však na paměti, že od něj bude vyžadována zdrženlivost, posvěcení a připodobnění se svatým, kteří žili s manželkou a plodili děti“⁵³.

Jednou se starce Paisije zeptali, co poradit mladým lidem, kteří přemýšlejí, zda je mnišství vyšší povolání než manželství, a jakou životní cestou se vydat. Starec Paisij, dobře obeznámený s problémy dnešní společnosti a současně osvícený Boží blahodátí, řekl, že je prvořadně důležité, abychom našim dětem vysvětlili, jaký je vlastně smysl a cíl lidského života a jaký má náš život v Božích očích hodnotu. Teprve později jim máme vysvětlit, že obě dvě cesty, mnišství i manželství, jsou (Bohem) požehnané, „neboť obě dvě mohou přivést člověka do Ráje, jestliže budou (lidé) žít životem v souladu s Bohem (κατά Θεόν)“⁵⁴. Starec svou řeč doprovodil jedním příhodným přirovnáním. „Předpokládejme, že dva různí lidé se vydávají ve stejnou dobu na pouť. Jeden z nich bude cestovat autobusem po

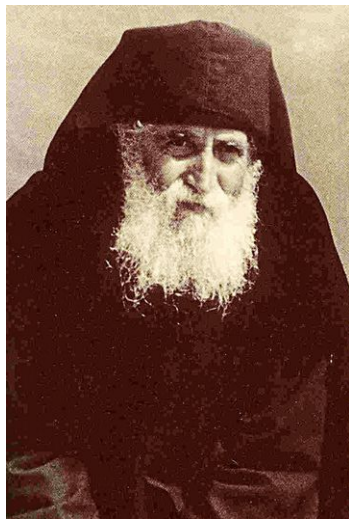
⁵²Zajímavá je etymologická analýza slova manželství, které v řečtině znamená sdružení, sloučení (σύζευξη), a je chápáno jako něco, co je podobné, analogické, spojené (συζυγής). Jde o dvojici (lidí), o pár (συζυγία), který se zavazuje žít společným životem (sloveso συζώ).

⁵³ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΛΟΣ: Λόγος ασκητικός Α΄. In: *ΕΠΙΕ* 8, s. 95.

⁵⁴ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ: Λόγοι Δ΄. Οικογενειακή ζωή. Ίερον Ησυχαστήριον „Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος“. Σουρωτή, Θεσσαλονίκη 2005, s. 19.

silnici, zatímco druhý půjde pěšky po malé pěšince. Oba dva však mají stejný cíl. Bůh se raduje z jednoho a současně obdivuje i druhého. Špatné by bylo, kdy ten, který se vydal pěšky, by začal ve svém nitru odsuzovat toho, který se vydal autobusem, a naopak.⁵⁵ Na této situaci lze pochopit jednak správný příklad uvažování, který máme následovat, a naopak ten, kterého se máme vyvarovat. Starec Paisij žil v ústraní, ale přitom dobře viděl problémy, s nimiž se potýká dnešní svět. Nebyl v žádném případě lhostejný. Lhostejnost je vlastnost protičečící smyslu mnišského povolání. Vždy měl však nejprve na mysli věčnost Božího zákona a spásu člověka. Poslechněme si, z jaké perspektivy na toto téma nahlížel.

„Je dobré, aby mladí lidé, kteří přemýšlejí o mnišství, pochopili nejprve, že mnišské poslání je nesmírně významné, neboť jeho smyslem je stát se andělem. V našem druhém životě, na nebesích, budeme žít jako andělé, jak řekl Kristus saducejům, kteří jej zkoušeli (viz Mt 22,30⁵⁶). A proto někteří velmi obětaví a zbožní lidé (starec na tomto místě používá svůj oblíbený pojem φιλότιμοι) se stanou mnichy a začnou žít již zde, v tomto životě, andělským životem.“⁵⁷ Současně s tím však starec Paisij upozorňoval, že si nesmíme myslet, že každý, kdo odejde žít do monastýru, bude zákonitě spasen, a to pouze proto, že se stal formálně mnichem. Každý člověk bude totiž muset před Bohem vydat počet z toho, „zda život, který si zvolil“, ať již se jedná o život mnišský či manželský, „posvětil, či nikoli“. Ve všem a za všech okolností se od nás vyžaduje obětavost, velkorysost, poctivost a zbožnost, které starec shrnoval pod řeckým pojmem *filótimo*.

Vše totiž záleží na naší pokoře, jakož i na tom, zda v našem životě získáme Boží blahodář. „Existují ženatí lidé,“ říkával starec, „kteří žijí velmi počestně a ctnostně, a tím sebe a svůj život posvěcují. Vezměme si za příklad nějakého muže, hlavu rodinu. Jestliže miluje Boha a je-li přitahován Boží láskou (Θεϊός έρωτας), může ve svém životě dosáhnout velkého duchovního pokroku

⁵⁵Tamtéž, s. 19.

⁵⁶„Vždyť při vzkříšení se lidé nežení ani nevžívají, ale jsou jako Boží andělé v nebi.“

⁵⁷ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ: *Λόγοι Δ΄. Οικογενειακή ζωή*, cit. dílo, s. 20.

(πνευματική προκοπή).⁵⁸ Starec Paisij pevně věřil, že když se takovému člověku (otci či matce) navíc podaří naplnit své děti dobrými vlastnostmi a vytvořit dobrou a požehnanou domácnost, tehdy od Boha získá velkou odměnu. Každý mladý člověk, který se nechá vést radami starce Paisije, se může brzy zbavit pochybností a úzkostí, které přinášejí různé situace, které jej trápí, a pevně se spolehnout na doporučení starce Paisije, aby se vše dělo pomocí *filótima*, to znamená v jeho duchu, protože jen tak můžeme naše životy skutečně posvětit.

„Chce se (někdo) oženit,“ říkal starec Paisij, „budiž, nechť se ožení, ale ať se snaží být dobrým a spořádaným mužem, hlavou rodinu, a nechť žije svatým životem.“ Ihned však uvádí též zákonitosti pro druhou životní cestu, tedy mnišství. „Chce se (někdo) stát mnichem, dobrá, ať se jím stane, ale ať zápasí dobrým zápasem, aby se stal i dobrým mnichem.“⁵⁹ Starec Paisij vždy upozorňoval mladé lidi, kteří se ocitají na křižovatce svého života a volí jednu ze dvou výše uvedených požehnaných cest, aby řádně rozvážili, na co jim stačí síly a co mohou snést, a podle toho se poté rozhodli. „Jestliže nějaká dívka nemá sílu k tomu, aby se stala mniškou, ať s pokorou zvolá k Bohu: „Bože můj, jsem slabá, nemohu žít mnišským životem, pošli mi, prosím, nějakého člověka, který mne pomůže, abych mohla založit dobrou rodinu a žít duchovním životem.“⁶⁰ A jak starec věřil, Hospodin takového člověka neopustí. Jestliže se nakonec (taková dívka) vdá, založí dobrou rodinu a bude žít v souladu s Evangeliiem, pak od ní Bůh nebude žádat nic víc.

Učení starce Paisije o theosi

Ani v učení o theosi se starec Paisij nevymykal hlavnímu proudu křesťanských myslitelů a praktických horlitelů po dosažení křesťanské dokonalosti, jejímž cílem vždy bylo sjednocení s Trojjediným Bohem pomocí Jeho svaté blahodati. Starec Paisij proto hned na úvod této tematiky, tak úzce spjaté s učením o ctnostech, uváděl následující: „Ten, kdo má duchovní krásu, která se získává pomocí ctnosti, září skrze Boží blahodat'. Neboť tím, jak se člověk naplňuje ctnostmi, je zbožšťován, a následně vyzařuje Boží blahodat', která jej (před okolním světem) odhaluje.“⁶¹

⁵⁸ Γαμτζέζ, s. 20.

⁵⁹ Γαμτζέζ, s. 20.

⁶⁰ Γαμτζέζ, s. 20.

⁶¹ ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ: *Λόγοι Ε΄. Πάθη και αρετές*. Ίερον Ησυχαστήριον „Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος“. Σουρωτή, Θεσσαλονίκη 2006, s. 149.

Jednou se zase starce Paisije zeptali: „Kdy, otče, člověk dosahuje zbožštění?“ A starce odpověděl: „Tehdy, když do jeho nitra vejde Boží blahodat’.“

„A má pak tento člověk ve svém nitru radost?“ zeptali se jej zase. A starce pravil, že takový člověk má v sobě nejen radost, „ale též hojnost lásky, pokory, útěchy a jistoty. Má Boží vlastnosti, a proto do jeho vnitra vchází Boží blahodat’“⁶².

Jindy se pro změnu starce v této souvislosti zeptali: „A co znamená výrok svatého žalmisty: „Bůh bohů“? (viz Ž 49,1) nebo „Bohové jste, a synové Nejvyššího vy všichni“ (Ž 81,6)?, jak říká prorok David. A tehdy starce ve své moudrosti a díky praktické zkušenosti zbožštění, kterou získal, odpověděl: „Člověk je stvořen *podle Božího obrazu*, a proto můžeme říci, že Bůh je Bohem bohů, tedy lidí. Člověk má dosáhnout zbožštění. Podle obrazu Božího jsme stvořeni my všichni lidé, ale kdo z nás se skutečně nachází na cestě k *podobnosti*? Čím více se vzdalujeme od Boha, tím více se vzdalujeme od *podle podoby*.⁶³ Aby se mohl člověk podobat Bohu, je třeba, aby žil v souladu s Božími přikázáními, a přitom aby na sobě dál pracoval. „Tím se očišťuje od vášně a získává ctnosti, a tehdy se stává nejen *podle Božího obrazu*, ale dosahuje i *podle Jeho podoby*, neboť v něm působí Boží blahodat’.“⁶⁴ Starce Paisij věnoval významu pokory, a obecně ctnostem, mnoho ze svých poučení, neboť věřil, že „pokora otevírá brány nebes a do člověka vchází Boží blahodat’“⁶⁵.

Díky hlubšímu zkoumání učení a života starce Paisije Svatohorce může každý, tedy i my, chápat některé nové souvislosti, které v duchovním životě zaujímají vášně a ctnosti, a rovněž se přiblížit k prameni Boží moudrosti, který do světa na všechny strany rozlévají Jeho svatí, v nichž je Bůh „podivuhodný“.

Slovo závěrem

Starce Paisij byl tím, kdo dokázal najít východisko z každé složité situace, neboť nikdy nehledal svoji osobní vůli, ale výhradně vůli Boží. V pravoslaví obecně panuje takový názor, že poučení a rady svatých a ctihodných starců, kteří se stali naplněnými nádobami Ducha Svatého, věřící lid přijímá jako autentické vyjádření Boží pravdy. Nejinak tomu bylo

⁶²Tamtéž, s. 151.

⁶³Tamtéž, s. 151.

⁶⁴Tamtéž, s. 152.

⁶⁵Tamtéž, s. 163.

a nadále je v souvislosti s osobností starce Paisije a jeho duchovním odkazem pro dnešní dobu. Jednou se stalo, když nějací poutníci starce žádali, aby jim řekl nějaké (poučné) slovo, starce odpověděl: „A co vám mám říci?“ Tito poutníci odpověděli: „To, co máte právě na srdci.“ A starce tehdy řekl: „Moje srdce mi říká, vezmi nůž (Paisiji), rozřež mě na kousky, rozdej mě lidem a teprve potom můžeš zemřít.“ Takové bylo smýšlení starce, takový byl i život, naplněný obětováním a charakteristický hlubokou pokorou. V souvislosti s výše uvedeným zamyšlením o mnišství a manželství dodejme ještě, že starce dobře chápal, že existují mladí lidé, od nichž Bůh vyžaduje jen málo, avšak oni, z velké lásky a obětavosti, majíc (ono starcem oblíbené a doporučované) *filótimo*, „přinášejí Bohu dvakrát tak velké úsilí a horlivost a rozhodují se pro mnišský život“⁶⁶. Tito lidé získávají podle přesvědčení starce od Boha dvojí věnec (vítězství). Jen nesmíme zapomenat, a naopak se vyvarovat toho, aby naše uvažování nevedlo k pýše, neboť Bůh se pyšným protiví (srov. 1Pt 5,5⁶⁷). A odtud pramení všechny další problémy...

⁶⁶ ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ: *Λόγοι Δ΄. Οικογενειακή ζωή*, s. 21.

⁶⁷ „Podobně vy mladší, poddejte se starším. Všichni pak buďte poddáni jedni druhým a oblečte se pokorou, neboť Bůh se staví proti pyšným, pokorným však dává milost (blahodat).“

Poučení starce Paisije Svatohorce

Starec řekl: „Nejhlavnější povinností člověka je milovat Boha a potom svého bližního: každého člověka, a nejvíce ze všeho – svého nepřítele. Kdybychom milovali Boha tak, jak je potřebné, tak bychom zachovali i všechna Jeho přikázání. Kdo se ale dnes zajímá o druhého člověka? Všichni se zajímají o sebe samé, a nikoli o druhé, za to poneseme zodpovědnost. Bůh, který je celý Lásky, nám neodpustí tuto lhostejnost ve vztahu k bližním.“

Starec řekl: „Dobrý křesťan miluje především Boha, a potom i člověka. Přemíra lásky je pak rozlévána i na zvířata a na přírodu. To, že my, současní lidé, ničíme okolní prostředí, poukazuje na to, že nemáme hojnost lásky. Anebo snad máme lásku – a to pouze k Bohu? Bohužel nikoliv. To ukazuje samotný náš život.“

Starec řekl: „Kdo z čisté lásky pracuje pro bližního, tomu i sama únava přináší oddech. Ten, kdo miluje jen sebe samého a je líný, je unaven i od své nečinnosti.“ Musíme však věnovat pozornost i tomu, jaké jsou motivy skutků lásky; starec o tom pravil: „Pracuji pro druhého z čisté lásky a nic jiného nemám na mysli. Někteří projevují lásku ve vztahu k druhým lidem kvůli tomu, aby si je podřídili.“

Starec řekl: „V lásce k bližnímu je obsažena naše veliká láska ke Kristu. V naší úctě k Přesvaté Bohorodici a ke svatým je opět skryta naše veliká úcta ke Kristu.“ Tak se zachovává křesťanská láska a její hodnota se liší od lásky světských lidí.

Almužna – to je projev lásky. Současní křesťané téměř zapoměli na tuto ctnost. Starec připomíná nejen její nezbytnost, ale i jejích duchovní plody: „Duchovní proměnu, k níž dochází v duši, a radost v srdci z jedné takové almužny anebo dobrodiní bližnímu nemůže dát dokonce ani největší lékař, i kdybys mu dal celý měsíc dolarů. Důchodci ať obětují svůj čas a peníze, aby zachránili bezbranné děti z nějaké rozpadlé rodiny.“

A jindy zase k tomuto tématu řekl: „Kdyby člověk dobře sledoval duševní užitek a vnitřní radost, kterou pocítí už v tomto životě za jediné malinké dobrodiní prokázané svému bližnímu, pak by bližního prosil přijmout nějaké dobrodiní a dokonce by mu byl vděčný, že si něco vezme. Protože proměnu, ke které dochází v duši, a radost, kterou cítí srdce milosrdného člověka i za pouhý kousíček chleba podaný sirotkovi, nemůže udělit ani ten největší lékař.“

Starec píše: „Když jsem připutoval na Svatou Horu Athos, obešel jsem celou Zahradu Bohorodice (tak se říká Athosu), jak to obvykle činí všichni

nově přichozí, aby našli vonící květy Matky Boží, tj. svaté starce) a přijali od nich trochu duchovního medu. Oslavujeme Boha za to, že i dnes mnozí křesťané hledají duchovní nektar. Jsou samozřejmě i tací věřící, kteří jej nehledají, protože jejich ideálem je pouhé vnější křesťanství, a nikoliv opravdová zbožnost; tito lidé chtějí rozvíjet mysl, a nikoliv srdce.“

Starec řekl: „Ctnost neskryješ, i kdyby ses snažil sebevíc, tak jako slunce nezakryješ sítím, protože skrze otvory proniká mnoho paprsků.“

Z rozhovoru otce Paisije se seminaristy: „Otče, dnes se vše nalézá v krizi, náš život je podrobován kritice ze všech stran, porad' nám, jak duchovně zápasit proti hříchu a za duchovní dokonalost?“ Starec odvětil: „Poslyšte, lidé, kteří dnes duchovně zápolí, duchovní lidé, zcela jistě získají velkou odměnu; v našich dnech, kdy je všude rozšířen hřích vychvalovaný jako dobro a je všemi podbízéný, je nutno pochopit, že duchovní zápas a snaha jsou ještě chvályhodnější než v jakékoliv jiné době. A vězte, děti: dobrý a spravedlivý člověk, zápasící s hříchem a snažící se jít po Boží cestě, je nakonec považován za nejlepšího a všemi žádaného. Všem je příjemný a nikdo k němu necítí odpor, všichni touží žít s ním v přátelství.“

„Existuje pouze jeden rozdíl mezi křesťany a těmi, kteří nevěří v Krista. Pro křesťany je zákonem Boží spravedlnost, pro nevěřící je to lidské právo. Spravedlnost lidí je ničím ve srovnání se spravedlností Boha. Náš Pán jako první uplatnil tuto Boží spravedlnost. Když ho soudili, neobhajoval se, když na něho plivali, nestěžoval si, když trpěl, nevyhrožoval, ale všechno vytrvale a mlčenlivě snášel bez sebemenšího odporu. Připustil dokonce, aby mu vzali i jeho oděv, a tak byl Bůh ponížen před svým stvořením. Nejdůležitější ze všeho však bylo, že nejenže nežádal pomoc od lidských zákonů, ale naopak, ospravedlňoval své mučitele před svým Otcem a modlil se za ně, aby jim bylo odpuštěno: ‚Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí‘ (Lk 23,34).“

V knize o Chadži-Georgiovi starec Paisij píše: „Potomci mají stále svatou povinnost zaznamenávat úspěchy svatých otců své doby a jejich upřímný zápas, který uskutečňovali, aby se přiblížili k Bohu. Je přirozené, že když píšeme o našich svatých, přináší nám to velký užitek, neboť tím na ně vzpomínáme a svatí jsou pak ještě více dojeti a pomáhají nám, abychom se i my dostali do jejich blízkosti.“

Starec neustále opakoval: „Najděte si dobrého duchovního, který má lásku, a ten ať vám radí. Na dálku není možné uskutečnit uzdravení, protože lékař musí být nablízku. Na dálku prostě pouze o modlitbu.“

„Stále musíme dávat pozor a neustále musíme pochybovat o tom, zda

jsou věci takové, jak o nich přemýšlíme. Neboť když se někdo neustále zabývá svými myšlenkami a důvěřuje jim, ďábel začíná činit člověka lstivým navzdory tomu, že člověk je ve své přirozenosti dobrý.“

„Dnes kolem sebe pozoruji, že když se někdo zeptá na ty nejsložitější problémy, ještě před tím, než stihne položit otázku, už ho přerušujeme a přicházíme se svými závěry. To znamená, že nejenže nežádáme Boží osvícení, ale neposloucháme ani rozum, který nám Bůh daroval. Naopak, hned a bez váhání důvěřujeme a souhlasíme se vším, co nám přináší naše myšlenka, a často má takovéto naše chování zhoubné následky.“

„Myšlenky jsou jako letadla, která létají ve vzduchu. Pokud o ně neprojevíš zájem, problém neexistuje. Musíme dávat velký pozor na to, abychom ve svém nitru nevytvářeli přistávací plochu – letiště, kde by mohly (myšlenky) přistávat.“

„Život člověka, který se neustále živí dobrými myšlenkami, je nepřetržitým svátkem. Přiměřeně podle toho, jaký má každý z nás přístroj, závisí, jaký výrobek vyrábí. Materiál, který do stroje vložíš, a místo, na kterém se stroj nachází, nemají velký význam.“

Jednou přišel za starcem jeden novinář, v jehož mysli se nemohla usídlit dobrá myšlenka. Všechno viděl ve špatném světle. Začal se vyptávat starce na různé věci, kterými ho jen zarmucoval. Pak se ho najednou zeptal: „Otče, proč si tu tak bezstarostně a pokojně sedíte a neodejdete ven (za hranice Svaté Hory), abyste pomohl lidem, kteří prožívají těžké problémy?“ Tehdy mu starce říká poněkud zvýšeným hlasem: „Tvůj ‚stroj‘ je pokažený a neustále produkuje špatné myšlenky. Ať ti řeknu cokoli, ať cokoli uvidíš, všechno chápeš mylně. Teď mě vidíš na Svaté Hoře a říkáš, proč neodejdu za její brány, abych pomohl lidem. Když půjdu ven, řekneš, proč se toulám po světě a nesedím pokojně na jednom místě, když jsem mnich. Z toho důvodu ti neřeknu nic, až na jedno: Naprav svoji pokaženou myšlenku a věz, že jinak ‚pracuje‘ semafor na hustě frekventovaných ulicích Athén a jinak maják na pustých skalách.“

„Dnes všude vládne světský duch. Bůh dává požehnání bohatství, aby i nás přinutil dávat almužny. Avšak my kupujeme větší ledničky, aby se nám potraviny nekazily, anebo zvětšujeme naše spíže, aby se do nich více vešlo. Všude dne vládne chamtivost.“

„Mágové nemají žádnou moc a jejich magické, démonické energie se na křesťany ‚nechytají‘. ‚Přichytí‘ se na ně jen tehdy, když nemají čistou zpověď nebo někomu křivdí. V těchto případech totiž sami dávají moc ďáblu.“

„Ve většině případů považujeme své rozmary za Boží vůli.“

„Malé pokřtěné děti vidí různá Boží tajemství. Protože jsou čisté, přijímají je do svého společenství svatí andělé, kteří neustále zří Boží tvář.“

„Zesnulí čekají na naše modlitby jako uvěznění na návštěvu svých blízkých.“

„Když bdíme, prosme Boha, aby daroval spánek našim bratřím, kteří nemohou usnout a berou léky.“

„Když ďábel ničí nějakého člověka nebo rodinu, musíme napravit své myšlenky.“

„Otče, najdu si nějaké dobré děvče, abych se s ním oženil?“ – „Když všichni hledají ‚dobrá‘ děvčata, pak co si počneme s těmi ostatními? Naložíme je do sudu?“

„Když někomu gratulujete ke svátku, říkejte mu: Přeji ti mnoho let příjemných Bohu!“

„Bůh po nás žádá jedinou věc – pokoru a nic jiného. Nepotřebuje od nás nic, po čem by toužil a co by chtěl. Chce jen, abychom se pokořili a stali se účastnými jeho Božské blahodati.“

„Modlitba těch, kteří se modlí za svět, pomáhá věřícím křesťanům, kteří mají nahromaděny vážné problémy, neboť jedni i druzí vysílají na téže frekvenci.“

„Když si chci odpočinout, modlím se. Zjistil jsem, že pouze modlitba poskytuje člověku správný odpočinek. Proto se modlete a studujte.“

Seznam bibliografických odkazů

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ: *Ασκητικά Α΄*. In: Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας (ΕΠΕ), 8. díl. Vyd. Πατερικές εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς». Θεσσαλονίκη 1973.

BIBLE SVATÁ ANEB VŠECKA SVATÁ PÍSMATA STARÉHO I NOVÉHO ZÁKONA. Podle posledního vydání Kralického z r. 1613. Česká biblická společnost 1991.

ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ. *Επιστολές*. Έρον Ησυχαστήριον „Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος“. Σουρωτή (6. vyd.), Θεσσαλονίκη 2002.

ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ. *Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης*. 23. vyd. Έρον Ησυχαστήριον „Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος“. Σουρωτή, Θεσσαλονίκη 2004.

ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ: *Λόγοι Α΄. Με πόνο και αγάπη για τον σύγχρονο άνθρωπο*. Έρον Ησυχαστήριον „Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος“. Σουρωτή. Θεσσαλονίκη 2003.

ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ: *Λόγοι Δ΄. Οικογενειακή ζωή*. „Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος“. Σουρωτή. Θεσσαλονίκη 2005.

ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ: *Λόγοι Ε΄. Πάθη και αρετές*. Έρον Ησυχαστήριον „Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος“. Σουρωτή. Θεσσαλονίκη 2006.

ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ: *Λόγοι Σ΄. Περί Προσευχής*. „Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος“. Σουρωτή. Θεσσαλονίκη 2012.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ, αρχιμ.: *Ορθόδοξος ανθρωπολογία και παιδεία*. In: *Ορθοδοξία και Ουμανισμός. Ορθοδοξία και Παπισμός*. 4. vyd., Άγιον Όρος 1998, s. 16–46.

ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Χ. Β.: *Η κρίσις του μοναχισμού κατα το δεύτερο ημίσι του 19^{ου} και τις αρχές του 20^{ου} αιώνας και ο άγιος Νεκτάριος*. In: *Ο γυναικείος μοναχισμός και ο Άγιος Νεκτάριος*. Επιμέλεια: Αχιλλεύς Γ. Χαλδαιάκης. Αθήναι 1998, 113–128.

HRADČNÝ, P. a kol.: *DĚJINY ŘECKA*. Nakladatelství Lidové noviny, 1998.

CHRISTODOULOS SVĀTOHORSKÝ (jeromonach): *Starec Paisij*. Vydavatelství Cuper, Prešov 1999. ISBN: 80-88890-04-7.

ΙΣΑΑΚ, ιερομονάχου: *Βίος Γέροντος Παΐσιου του Αγιορείτου*, Άγιος

Ιωάννης ο Πρόδρομος, Μεταμόρφωσις Χαλκιδικής, 2008.

ΜΕΛΕΤΙΟΣ (Ο Κατάνγκας): Η ίδρυση δύο μοναστηριών Ι. Επισκοπής Κατάνγκας. In: *ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΙΟΣ*. Περιοδικό Ορθόδοξου Εξωτερικής Ιεραποστολής, ročník ΚΑ, číslo 81, Θεσσαλονίκη 2010, s. 62–65.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ. Παράφραση των 50 λόγων του αγίου Μακαρίου του Αιγυπτίου περι της πνευματικής τελειότητος σε 150 κεφάλαια. In: *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών* (Μεταφρασμένη απο νεοελληνική γλώσσα). Τόμος Γ'. Έκδοσις το Περιβόλι της Παναγίας 1997, s. 249–253.

Μαρτυρίες προσκυνητών. *Γέροντος Παΐσιος ο Αγιορείτης (1924-1994)*. Edice: Νικόλαος Α. Ζουρνατζόγλου. Έκδόσεις „ΑΓΙΟΤΟΚΟΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑ“, Θεσσαλονίκη 2005.

NEDĚLKA, T.: Novořecko-český slovník. 2. vyd. Praha 2002. ISBN 80-238-8584-7.

Νεο-ειδωλολατρικές περιπλανήσεις και η αληθής εμπειρία της Εκκλησίας μας. Vyd. I. Μονής Οσίου Γρηγορίου, Άγιον Όρος 2002, s. 71–80.

ΤΑΤΣΗΣ, Δ. (προτοπρεσβ.): *Η Ιερά Μονή Στομίου Κόνιτσης και ο Γέροντας Παΐσιος*. Κόνιτσα 2008.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ (ιερομ.): *Σκευός εκλογής (Γερών Παΐσιος 1924–1994)*. Τόμος Β'. Έκδοση Ιερού Γυναικείου Ησυχαστήριου „Παναγία Η φοβερὰ προστασία“ 2000.

Internetové zdroje

Ctihodný starec Paisij Svatohorec. Dostupné na internetu: http://www.pravoslavbrno.cz/Dobry_pastyr_1, č. 1, prosinec 2003

Starec Paisij – poučení o Boží spravedlnosti. Dostupné na internetu: http://www.pravoslavbrno.cz/Dobry_pastyr_2, č. 2, únor 2004

Po stopách starce Paisije Svatohorce. Dostupné na internetu: http://www.pravoslavbrno.cz/Dobry_pastyr_13, říjen 2006

Po stopách starce Paisije (II.) „Krátké zastavení v Panagudě“. Dostupné na internetu: http://www.pravoslavbrno.cz/Dobry_pastyr_17, říjen 2007.

Obsah

Několik obrazů ze života starce Paisije	3
Vzor pravoslavného starce „par excellence“	6
Starec Paisij k otázkám mnišství, panenství, manželství a theose	7
Ze svědectví Svatohorců	8
Profesor pouště a znalec mnišského života	10
Zastánce „mnišského ducha“ pravoslavného mnišství a hesychie	10
Starec Paisij o základních předpokladech mnišského života	11
O příčinách vzdálení se světu	13
Příklad opravdového mnicha	14
O některých historických souvislostech a podmínkách mnišského života v Řecku	15
O dvou životních cestách, kterým Církev žehná	17
Učení starce Paisije o theosi	19
Slovo závěrem	20
Poučení starce Paisije Svatohorce	22
Seznam bibliografických odkazů	26
Internetové zdroje	27
Obsah	28

*Pro vnitřní potřebu vydala
Pravoslavná církevní obec v Brně
Říjen 2014*